

10.

Postawa empatyczna

I. PROSPEKT WARTOŚCI

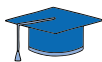
1.1. CEL OGÓLNY

Rozwój emocjonalny

1.2. CEL SZCZEGÓŁOWY

Wychowanie do wchodzenia w głębokie relacje emocjonalne z innymi ludźmi

1.3. CEL WYCHOWAWCZY

Umiejętność zrozumienia drugiego człowieka

1.4. PROPONOWANE TEMATY

- Zdolność do empatii jest przejawem dojrzałości osobowej.
- Umiejętność uczestniczenia w przeżyciach innych jest przejawem społecznej natury człowieka.
- Empatia jest emocjonalnym i intelektualnym zaangażowaniem się w przeżycia drugiej osoby.

- Empatia posiada wymiar negatywny (współczucie, litość) i pozytywny (współodczuwanie radości, miłości, szczęścia).

1.5. ZADANIA DLA UCZNIA, SAMOWYCHOWANIE

Normy

- Umiejętność postawienia się w sytuacji drugiej osoby jest drogą do dialogu.
- Postawa emocjonalna pozwala na łączność w przeżyciach z drugą osobą.
- Empatyczne wczucie się w świat wewnętrzny drugiej osoby pomaga lepiej zrozumieć samego siebie.

Zasady

- Chcąc udzielić pomocy drugiej osobie, biorę pod uwagę jej potrzeby, historię życia, wychowanie, osobowość.
- Doświadczenia moich najbliższych konfrontuję z obiektywną normą postępowania.
- Nie czynię z własnych przeżyć obiektywnego kryterium oceny rzeczywistości.

1.6. ZADANIA DLA RODZICÓW

Normy

- Doświadczenie miłości i poczucia bezpieczeństwa w rodzinie warunkuje pozytywne relacje dziecka z rówieśnikami.
- Brak więzi rodzinnych, zranienia spowodowane odrzuceniem przez rodziców są przyczyną oziębłości emocjonalnej u dzieci.
- Związki uczuciowe w rodzinie sprzyjają kształtowaniu się empatii u dzieci.

Zasady

- Rozmawiam z dzieckiem o jego sposobie myślenia, przeżywania i odbierania świata.
- Nie potępiam mojego dziecka za jego przewinienia, zanim nie podejmę z nim próby dialogu.
- Pomagam mojemu dziecku zrozumieć jego stany emocjonalne i uczyć, jak mądrze nad nimi panować.

1.7. ZADANIA DLA SZKOŁY, WYCHOWAWCY

Normy

- Zrozumienie motywów i uwarunkowań drugiej osoby ułatwia wybaczenie popełnianych przez nią błędów.
- Empatia oznacza spojrzenie z miłością na drugiego człowieka nawet wtedy, kiedy źle postępuje.
- Empatia jest całościowym spojrzeniem na drugą osobę.

Zasady

- Unikam pochopnej i powierzchownej oceny ucznia, staram się zrozumieć jego motywacje.
- Szukam przyczyn niewłaściwych zachowań niektórych uczniów.
- Staram się o wzajemne zaufanie i szczerość w relacjach z moimi wychowankami.

1.8. SPOSÓB REALIZACJI

Propozycje filmów do dyskusji nad problemem empatii:

- *Człowiek bez twarzy*, reż. M. Gibson, USA 1993.
- *Niedokończone życie*, reż. L. Hallstrom, USA 2004.
- *Ojciec Goriot*, reż. J.D. Verhaeghe, Francja 2004.

1.9. OSIĄGNIĘCIA, EFEKTY

Zdolność empatii przyczynia się do rozwoju pozytywnych cech, np.: życzliwości, serdeczności; sprawia, że wzrasta zainteresowanie sprawami innych. Ułatwia ona dialog z drugim człowiekiem, otwiera na kontakty interpersonalne, pomaga w akceptacji odmienności i dokonaniu obiektywnej oceny osobowości i postępowania innych. Empatia jest zdolnością współodczuwania i wczuwania się w perspektywę widzenia świata innych ludzi.

1.10. ZAGROŻENIA

Bezkrytyczne przyjęcie cudzego punktu widzenia może prowadzić do braku obiektywnej oceny rzeczywistości. Niekiedy staje się ono również przyczyną utraty własnej tożsamości i prowadzi do uzależnienia od drugiej osoby. Silna empatia może doprowadzić do odczucia bólu, spowodowanego przyglądaniem się cierpieniom drugiej osoby.

II. PEDAGOG

2.1. TREŚĆ MATERIAŁU

Emocje są częścią życia każdego z nas. Sfera emocji wychodzi na pierwszy plan szczególnie w okresie młodzieńczym, na etapie dojrzewania. Ważne, aby w trakcie przeżywania wyjść myśleniem poza własną osobę. Umiejętność wczucia się w sytuację wewnętrzną drugiej osoby jest niezwykle pomocna. Pomocna dla tej osoby, ale także i dla nas samych. W innej osobie możemy odnaleźć część samego siebie. Doświadczając emocji wraz z innymi, możemy nauczyć się lepiej z nimi radzić także we własnym zakresie. Zaangażowanie w przeżycia innej osoby zazwyczaj wraca, co pozwala nam wierzyć w szczerą przyjaźń czy sympatię. Bezcennym narzędziem w celu wyrobienia sobie empatii jest bez wątpienia rozmowa – dialog.

2.2. LITERATURA WYBRANA Z KOMENTARZEM

Ignacy Krasicki w bajce *Lis i osioł* stara się przekazać odbiorcom istotę przyjaźni. Jest ona relacją, w której, aby coś uzyskać, musimy także zaoferować coś od siebie. Lis jest tu przedstawiony jako alegoria osoby, która nie wchodzi

z nikim w bliższe relacje z racji swojego postępowania. Osioł jest symbolem doświadczenia i życiowej mądrości.

I. Krasicki, *Lis i osioł*,
w: tegoż, *Bajki*, wyd. Oficyna Wydawnicza G&P,
Poznań 2017, s. 38.

Lis stary, wielki oszust, sławny swym rzemiosłem,
Że nie miał przyjaciela, narzekał przed osłem.
„Sameś sobie w tym winien – rzekł mu osioł na to –
Jakąś sobie zgotował, obchodź się zapłatą!
Głupi ten, co wejść w przyjaźń z łotrem się ośmiela:
Umieć być przyjacielem, znajdziesz przyjaciela!”

Powyższy cytat może pomóc uzmysłowić sobie młodemu człowiekowi, w jaki sposób należy postępować, aby móc cieszyć się z udanej przyjaźni. Wskazane są tu postawy negatywne, które nie sprzyjają wchodzeniu w głębokie relacje z innymi. Najbardziej pożądaną postawą jest postawa empatyczna, która w wyniku emocji i współprzeżywania pozwala nawiązać trwałe przyjaźnie. Spojrzenie na siebie oczami drugiej osoby bez wątpienia pomaga poznać nas samych oraz skorygować błędy w swoim postępowaniu.

III. NAUCZANIE RELIGIJNE

3.1. NAUCZANIE PAPIESKIE

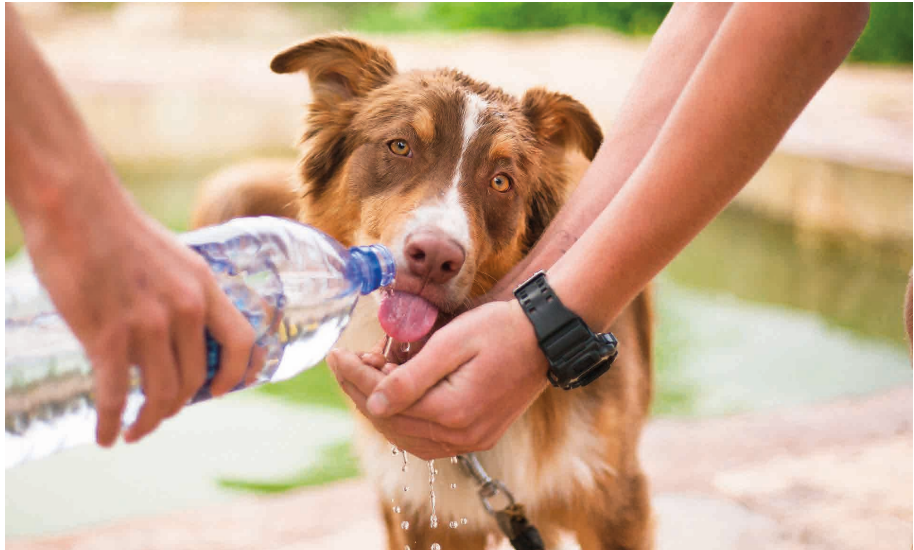
Trzeba spojrzenia miłości, aby dostrzec obok siebie brata, który wraz z utratą pracy, dachu nad głową, możliwości godnego utrzymania rodziny, wykształcenia dzieci doznaje poczucia opuszczenia, zagubienia i bezradności. Potrzeba „wyobraźni miłosierdzia”, aby przyjść z pomocą dziecku zaniedbanemu duchowo i materialnie; aby nie odwracać się od chłopca czy dziewczyny, którzy zagubili się w świecie różnorodnych uzależnień lub przestępstwa; aby nieść radę, pocieszenie, duchowe i moralne wsparcie tym, którzy podejmują wewnętrzną walkę ze złem. Potrzeba tej wyobraźni miłosierdzia wszędzie tam, gdzie ludzie w potrzebie wołają do Ojca miłosierdzia: „Chleba naszego powszedniego daj nam dzisiaj”. Oby dzięki bratniej miłości tego chleba nikomu nie brakowało! „Błogosławieni miłosierni, albowiem oni miłosierdzia dostąpią” (Mt 5,7).

Jan Paweł II, Homilia wygłoszona w czasie Mszy św. beatyfikacyjnej abpa Zygmunta Szczęsnego Felińskiego, o. Jana Beyzyma, Jana Balickiego i s. Sancji Janiny Szymkowiak, Kraków, 18.08.2002, w: tegoż, *Pielgrzymki do Ojczyzny*: 1979, 1983, 1987, 1991, 1995, 1997, 1999, 2002. *Przemówienia, homilie*, Wydawnictwo M, Kraków 2006, s. 1215.

Zaakceptować drugiego, który cierpi, oznacza [...] przyjąć na siebie w jakiś sposób jego cierpienie, tak że staje się ono również moim. Właśnie dlatego jednak, że staje się ono teraz cierpieniem podzielanym, że jest w nim obecny ktoś inny, oznacza to, że światło miłości przenika moje cierpienie. Łacińskie słowo *con-solatio*, pocieszenie, wyraża to w piękny sposób, sugerując „bycie-razem” w samotności, która już nie jest samotnością. Ale także zdolność akceptacji cierpienia z miłości do dobra, prawdy i sprawiedliwości stanowi o mierze człowieczeństwa, jeżeli bowiem ostatecznie mój dobrobyt, moja nietykalność jest ważniejsza od prawdy i sprawiedliwości, wówczas panuje prawo mocniejszego; wówczas dominuje przemoc i kłamstwo. Prawda i sprawiedliwość winny być ważniejsze od mojej wygody i nietykalności, w przeciwnym razie moje własne życie staje się kłamstwem.

SpS 38.

3.2. PISMO ŚWIĘTE

A gdy Maria przysła do miejsca, gdzie był Jezus, ujrawszy Go upadła Mu do nóg i rzekła do Niego: „Panie, gdybyś tu był, mój brat by nie umarł”. Gdy więc Jezus ujrzał jak płakała ona i Żydzi, którzy razem z nią przyszli, wzruszył się w duchu, rozrzewnił i zapytał: „Gdzieście go położyli?” Odpowiedzieli Mu: „Panie, chodź i zobacz!”. Jezus zapłakał. A Żydzi rzekli: „Oto jak go miłował!” Niektórzy z nich powiedzieli: „Czy Ten, który otworzył oczy niewidomemu, nie mógł sprawić, by on nie umarł?” A Jezus ponownie, okazując głębokie wzruszenie, przyszedł do grobu. Była to pieczara, a na niej spoczywał kamień. Jezus rzekł: „Usuńcie kamień!” Siostra zmarłego, Marta, rzekła do Niego: „Panie, już cuchnie. Leży bowiem od czterech dni w grobie”. Jezus rzekł do niej: „Czyż nie powiedziałem ci, że jeśli uwierzysz, ujrzysz chwałę Bożą?” Usunięto więc kamień. Jezus wzniosł oczy do góry i rzekł: „Ojcze, dziękuję Ci, żeś mnie wysłuchał. Ja wiedziałem, że mnie zawsze wysłuchujesz. Ale ze względu na otaczający Mnie lud to powiedziałem, aby uwierzyli, żeś Ty Mnie posłał”. To powiedziawszy zawołał donośnym głosem: „Łazarzu, wyjdź na zewnątrz!” I wyszedł zmarły, mając nogi i ręce powiązane opaskami, a twarz jego była zawinięta chustą. Rzekł do nich Jezus: „Rozwiążcie go i pozwólcie mu chodzić!”.

J 11,32-44;
por. Wj 2,23-25;
1 Krn 21,1-30.

3.3. KATECHIZM KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO

Współczucie Chrystusa dla chorych i liczne uzdrowienia z różnego rodzaju chorób są wymownym znakiem, że „Bóg łaskawie nawiedził lud swój” (Łk 7,16), i że Królestwo Boże jest bliskie. Jezus ma nie tylko moc uzdrawiania, lecz także moc przebaczenia grzechów. Przyszedł, by uleczyć całego człowieka, duszę i ciało; jest lekarzem, którego potrzebują chorzy. Jego współczucie dla wszystkich cierpiących posuwa się tak daleko, że Jezus utożsamia się z nimi: „Byłem chory, a odwiedziliście Mnie” (Mt 25,36). Jego szczególna miłość do ludzi dotkniętych słabością nie przestaje w ciągu wieków pobudzać chrześcijan do specjalnej troski o tych, którzy cierpią na ciele i duszy. Znajduje się ona u podstaw podejmowania nieustrudzonych wysiłków, by ulżyć im w cierpieniu.

KKK 1503;
por. 1505; 2358.

IV. LITERATURA

- Aronson E., Wilson T.D., Akert R.M., *Psychologia społeczna*, tłum. J. Gilewicz, wyd. Zys i S-ka, Poznań 2012.
- Benedykt XVI, *Enc. Spe salvi. O nadziei chrześcijańskiej*, Wydawnictwo M, Kraków 2007.
- Davis M.H., *Empatia. O umiejętności współodczuwania*, tłum. J. Kubiak, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2001.
- Gulin W., *Empatia dzieci i młodzieży. Komponenty informacyjne, decyzyjne i emocjonalne*, wyd. TN KUL, Lublin 1994.
- Hoffman M.L., *Empatia i rozwój moralny*, tłum. O. Waśkiewicz, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2006.
- Jan Paweł II, *Homilia wygłoszona w czasie Mszy św. beatyfikacyjnej abpa Zygmunta Szczęsnego Felińskiego, o. Jana Beyzyma, Jana Balickiego i s. Sancji Janiny Szymkowiak*, Kraków, 18.08.2002, w: tegoż, *Pielgrzymki do Ojczyzny: 1979, 1983, 1987, 1991, 1995, 1997, 1999, 2002. Przemówienia, homilie*, wyd. Znak, Kraków 2006, s. 1211-1215.
- Jan Paweł II, *List apostolski Novo millennio ineunte do biskupów, duchowieństwa i wiernych na zakończenie Wielkiego Jubileuszu Roku 2000*, w: tegoż, *Dzieła zebrane*, t. 3, *Listy*, Wydawnictwo M, Kraków 2007, s. 531-561.

- Kongregacja Nauki Wiary, *Katechizm Kościoła Katolickiego*, wyd. Pallottinum, Poznań 2002.
- Krasicki I., *Lis i osioł*, w: tegoż, *Bajki*, wyd. Oficyna Wydawnicza G&P, Poznań 2017, s. 38.
- Łopatkowa M., *Pedagogika serca w dobie globalizacji*, Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej, Warszawa 2006.
- Madre P., *Zranienie życia. Odrodzić się w swej tożsamości*, tłum. M. Deskur, Wydawnictwo Księży Marianów, Warszawa 2005.
- Pietura A., *Czym jest empatia?*, wyd. Stakroos, Warszawa 1996.
- Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu. Biblia Tysiąclecia*, wyd. Pallottinum, Poznań 2012.
- Poza kryzysem tożsamości. W kierunku pedagogiki personalistycznej*, red. F. Adamski, Instytut Pedagogiki Uniwersytetu Jagiellońskiego–Wydawnictwo Naukowe PAT, Kraków 1993.
- Prekop J., *Wczuwanie się, czyli inteligencja serca*, tłum. M. Świętek, wyd. Media Rodzina, Poznań 2003.
- Studia z psychologii rozwoju*, red. J. Makselon, Wydawnictwo Naukowe PAT, Kraków 2002.

